

CEL DE-AL TREILEA MILENIU

Vorba lui Creangă, nu știu cum alții au răzbătut venind azi la Academie, eu unul am ajuns destul de greu. Străzile sârmanului Chișinău, proiectate pentru briști și sănii, acum gem îndopate cu transporturi mecanizate de toate soiurile. Urbanizarea excesivă, concentrarea populației prin orașele mari concomitent cu dezvoltarea mijloacelor de transport, au pus lumea în fața unei grave dileme: ce facem, cum ne descurcăm mai departe? Se știe că peste câțiva ani, și nu prea mulți, orașele se vor confrunta cu o paralizie generală a mijloacelor de transport.

Viața, firește, nu poate fi oprită, trebuie ceva de făcut. Idei sunt multe, dar, din toate soluțiile propuse, una mai nebuloasă decât alta, am reținut replica unui slujbaș de la primăria Moscovei.

- Domnilor, a zis demnitarul, să nu ne grăbim. Să vedem mai întâi cu ochii noștri colapsul, pe urmă ne așezăm și ne gândim ce facem.

Mă tem că această atitudine de filozofie contemplativă caracterizează mentalitatea întregii lumi moderne. Săpăm zi și noapte sub temeliiile casei în care locuim, sub temeliiile societăților plămădite atât de greu de-a lungul veacurilor, punem însăși existența umană sub semnul întrebării, dar, nepăsători din fire precum suntem, când ni se spune, ce faceți, domnilor, duceți lumea în prăpastie, răspundem de obicei, dacă nu cu glas tare atunci cel puțin în sinea noastră – nu ne grăbim. Să vedem mai întâi prăpastia, să-i calculăm dimensiunile, să-i analizăm fundul, să facem schema căderii, cu ce viteză și unde ar putea să cadă, și când vom fi deja în zbor, atunci ne așezăm și căutăm soluția ieșirii din situație.

Deși orizonturile cunoștințelor noastre istorice se largesc întruna, trecând peste zeci și chiar sute de mii de ani, lumea civilizată a stabilit, printr-o înțelegere tacită, să ne enumerăm existența de la Nașterea Mântuitorului. Așa stând lucrurile, suntem, deci, martorii și chiar participanții trecerii omenirii din cel de-al doilea, în cel de-al treilea mileniu.

Ce reprezintă, în fond, aceste douăzeci de veacuri trăite de omenire în totalitatea lor? Cu ce au venit, ce ne-au adus aceste două milenii trecute? În linii mari, s-ar putea spune că primul mileniu a fost trăit sub semnul răspândirii și cimentării credinței, sub semnul plămădirii și replămădirii vieții spirituale. S-a făcut un salt istoric, trecerea de la păgânism la civilizația creștină.

Al doilea mileniu, pe lângă înveșnicirea credinței în opere de artă, cultură și arhitectură, a fost, în primul rând, mileniul dezvoltărilor științifice în mai toate domeniile. De la arc și sulită până la arma atomică, de la carul cu boi și plugul de lemn până la zborurile cosmice. Însuși longevitatea umană s-a dublat, de la treizeci-patruzeci de ani s-a ajuns la șaptezeci-optzeci, ba și mai mult în țările cu traiul așezat.

Așa stând lucrurile, nu ne-ar rămânea decât să ne bucurăm, să ridicăm monumente și să tot sărbătorim marile izbâanzi ale geniului uman, dar, abia pășind pragul celui de-al treilea mileniu, ne-am pomenit la o mare, la o tragică răspântie. Vorba e că tot ce s-a acumulat de-a lungul primelor două milenii, marile noastre

izbânzi, descoperirile tuturor revoluțiilor tehnico-științifice, au ajuns la un moment dat sub un enorm semn al întrebării.

După cum se știe, primul mileniu ne-a adus Sfânta Scriptură cu cele două Testamente, cu cele zece porunci. Această carte de căpătâi, poate cea mai răspândită, citită și studiată în lume, a stabilit formula și sensul vieții umane, harta trecerii noastre prin lume, de unde venim și unde ne ducem, până ce și normele morale ale omului au fost condiționate de cele zece porunci.

Și la ce-am ajuns noi azi, în cel de-al treilea mileniu? Sfânta Scriptură se prăfuiește pe tejghele printre cărțile cu un conținut mai mult decât odios, azi de cele zece porunci nimeni nu-și mai aduce aminte, pentru că, ce înseamnă să nu furi, când majoritatea lumii seceră cu ochiul prin lături, căutând ce ar mai putea acapara, acesta fiind mecanismul principal al lumii neocapitaliste, principiu numit oarecum științific business.

Ce înseamnă pentru copilașii de azi porunca Domnului să-l cinstești pe tatăl tău și pe maică ta, odată ce tata e în Italia, mama în Rusia, iar copiii rămași singurei. Ce înseamnă să nu-ți dorești soția aproapelui tău, când ea singură ți se vâără în pat? Ce înseamnă să nu-ți faci chip cioplit, adică idoli, cărora să te închini. Nu ni-i facem, Doamne ferește, nu ne închinăm lor, dar stăm seară de seară, milioane și milioane, în fața unei cutii pline cu lucruri necuviincioase, prostii și violențe, numit televizor. De rugat nu se roagă nimeni în glas tare către cutia ceea, dar nu se mai pot rupe de la emisiunile deșarte nici cei mici, nici cei mari.

Volens-nolens ne transformăm în niște adaptorii ai feluritelor invenții și jucării sofisticate. Subconștientul, străvechiul motor al creativității umane, stă resemnat în fața acestei cutii diabolice și refuză să ne mai servească.

Firește, nu e vorba doar de Moldova și de moldoveni. Azi, așa zisul proces de descreștinizare a cuprins mai toată lumea iudeo-creștină. Sărmanele noastre biserici, smulse cu atâta greu din gura demonilor, restaurate cu atâta elan și bucurie, stau mai mult goale, abia de se umplu pe jumătate la sărbătorile cele mari. Slujitorii bisericilor, preoții, cei mai răsăriți, mai pe ascuns, mai în văzul lumii, se ocupă și ei cu ceea ce se numește business. La urma urmei, au familie, au copii, sunt și ei oameni.

Cuvântul, carele este de la Dumnezeu și, precum zice Scriptura, e însuși Dumnezeu, a decăzut ca niciodată. În artă, în politică, în viața noastră cotidiană cuvântul mai că nu înseamnă nimic. Azi căutăm să aflăm ce-a vrut cela să spună pe când înșira un lanț sonor de silabe. Azi a-i spune cuiva uite, *îți dau cuvântul meu de onoare*, înseamnă a-ți bate joc de el.

Astfel, în ziua de azi, întreaga omenire, rămasă fără credință, lipsită de orizonturi spirituale, stă ca o rachetă pe rampa de lansare. Ascultă resemnată numărătoarea inversă și primul scânteii care ne va rupe de la pământ aruncându-ne în bezna neagră. Dezorientată, disperată, sărmana noastră făptură urlă cu gură de șarpe – fraților, faceți ceva că ne pierdem pentru nimica, dar demnitarul de la primărie zice – nu ne grăbim. Să auzim mai întâi focul în rachetă, să ne rupem de la pământ, pe urmă ne așezăm și ne gândim ce facem mai departe.

Roadele celui de-al doilea mileniu care, prin descoperirile sale senzaționale ne-a ținut într-un entuziasm letargic, de-am tot proslăvit și preamărit geniul uman,

Într-o bună zi am amuțit brusc odată cu explozia reactorului de la Cernobîl. Unul din savanții care a proiectat Cernobîlul a spus înainte de moarte că Europa a fost salvată de așa zisul om sovietic, obișnuit a fura de la stat. Căci, zicea savantul, dacă muncitorii de la construcție nu furau ciment cu nemiluita și reactorul ar fi fost îmbrăcat în cămașa de beton proiectată, forța nucleară, tot crescând în interior, la declanșare ar fi fost atât de puternică, încât s-ar fi așternut o enormă pustietate de la munții Ural și până în insulele Britanice.

Pentru prima oară în istoria sa omenirea a căpătat în mâinile sale un instrument capabil să distrugă însăși viața pe pământ, ba chiar, ce nu este deloc exclus, să smulgă planeta de pe obișnuita sa orbită, aruncând-o în bezna infinitului cosmic. Putem noi azi organiza un control viguros, putem obține garanții că așa ceva nu se va întâmpla? Nicidecum. Suntem obișnuiți în viața noastră cotidiană cu anumite metode de precauție. Se știe, de-o pildă, că trebuie să ascunzi de copii cuțitele, foarfecele și acele. Se știe că trebuie să dosești de bătrânii senili cutia cu chibrituri. Se știe că există anumite categorii de cetățeni care nu pot primi autorizație pentru a procura arme de foc. Dar ce facem cu țările suverane și independente, care vor să se joace puțin și ele cu arma atomică?

Acum câteva decenii a apărut o expresie nouă care circulă tot mai frecvent, punând stăpânire pe visele și năzuințele noastre. E vorba, firește, de ecologie. Marile descoperiri ale celui de-al doilea mileniu ne distrug zi cu zi mediul ambiant. Agrochimia a umplut spitalele și ne face să ne gândim de zece ori când luăm o legumă, înainte de-a o folosi ne interesăm unde anume a fost ea cultivată. Încălzirea globului reduce terenurile arabile peste tot, se zice că în viitorul apropiat popoarele africane vor începe a migra, gonite de foame, spre nord, ne apropiem de raționalizarea apei potabile pe cap de locuitor.

Azi suntem confrunțați cu cel mai mare pericol din istoria omenirii, pericolul distrugerii vieții ca atare. Ce s-ar putea de făcut? Care ar fi salvarea? Că am putea să ne întoarcem la căsuța cea de lut din vârful dealului, la aratul cu căluții și la toaleta din fundul ogrăzii, așa ceva nu cred că s-ar putea. Prea departe ne-am dus. Punctul revenirii a fost depășit.

Pentru moment, singura salvare posibilă ar putea fi, vorba înțelepților antici, simțul măsurii, pe care l-am pierdut cu mulți, mulți ani în urmă. Simțul măsurii și responsabilității ne-ar putea da un mic răgaz, așa ca să ne putem dezmetici pentru a găsi o soluție rezonabilă, pentru a putea depăși pericolul autonimicirii, dar, teamă-mi este că nici asta nu se va putea realiza. Neocapitalismul în goana sa după profit și supraprofit, nu se va opri, oricât de mare nu ar fi pericolul.

Cămașa de oxigen ce ține globul în brațele sale a fost și este ferfenițată zi și noapte de numeroase aeronave și rachete, tradiționalele curenți aerieni au fost date peste cap. Credeți că s-ar pute găsi o singură țară să renunțe la zborurile aeriene? Din păcate, ele au devenit o necesitate vitală. Ei, și apoi vorba bătrânului Marx, despre profit și supraprofit. Dacă mâine pierim, foarte bine, zic ei, vom pieri mâine, dar astăzi trebuie să fim în câștig.

De aici, cred eu, a și venit celebra maximă a vremurilor noastre că neocapitalismul și ocrotirea mediului ambiant sunt incompatibile, sunt două lucruri care se exclud reciproc. Cu siguranță că una o va nimici pe cealaltă și nu e cazul să

ghicim care pe care. De aici, aş crede eu, a şi pornit o mare îngrijorare coborâtă până la nivelul nostru genetic. Şi nu e de mirare că fiinţa umană ca atare degenerază într-un ritm galopant.

Au dispărut marile personalităţi istorice în fruntea statelor de mare răspundere. Peste tot, prin palatele aurite, oameni întâmplători. Prăbuşirea s-a produs pe verticală, de la Vlădică şi până la opincă. Am întâlnit prin sate absolvenţi ai şcolilor medii care, sărmanii, cu atestatul de maturitate ce se colbăieşte undeva pe dulap, în casa mare, nu sunt în stare să-şi pună semnătura corect. Au uitat literele propriului său nume. Parcă nu demult am luptat cu toţii pentru alfabetizarea satelor, acum e în plin toi procesul de dezalfabetizare. În fond nu e de mirare că după descreştinizare a venit rândul dezalfabetizării.

Sărmana noastră talpă a ţării.

- Ce mai faceţi? Un` vă duceţi?

Toţi, cei crescuţi la sate, ştiu că acestea sunt replicile cele mai des folosite în sat. Le auzi de dimineaţa până seara, peste tot. Secole la rând răspunsurile erau şi ele cam la fel:

- De, ce să facem, muncim. Ne ducem, iaca, la deal.

Acum, la obișnuita întrebare, ce mai faceţi, un` vă duceţi, se răspunde:

- Supravieţuim. Ne ducem, iaca, în Italia. În Rusia. În Grecia.

În definitiv, nu e nimic tragic în faptul că moldoveanul nostru în cele din urmă a coborât de pe cuptor, ieşind şi el în lume. Fireşte, nu a făcut-o de bună voie dar, precum spunea marele filozof Kant, omul îndestulat degradează şi numai cei ce suferă simt viaţa din plin.

Aşadar, supravieţuim. Simţim viaţa din plin. Nimic tragic, se mai întâmplă şi cu alţii, însă lupta pentru supravieţuire, dragii mei, nu poate include în sine mai mult decât o anumită perioadă de maximă tensiune, de eforturi supraomeneşti de jertfe incalculabile. Războaie, secetă. Foame, epidemii, calamităţi naturale. Cam de-aici pornesc luptele pentru supravieţuire. Cum marile blesteme sunt depăşite, viaţa revine în făgaşul ei obișnuit. Totul ce are un început, urmează să aibă, odată şi odată, un sfârşit.

Atunci, însă, când lupta pentru supravieţuire trece din an în an, din generaţie în generaţie, când se transformă în felul omului de-a fi, pentru că de revenire la normal nici pomeneală, atunci lupta pentru supravieţuire se transformă în declin, în apus, într-o stingere mai mult sau mai puţin lentă.

Omul simplu al acestei ţări, copilul acestui pământ, vine astăzi în faţa noastră să ne întrebe: domnilor, spuneţi-ne pentru Dumnezeu, de unde şi până unde? De alaltăieri şi până când?! Care ne este scopul şi care poate fi preţul pe care va trebui să-l plătim?

Sunt întrebări grele, dramatice, dar ele persistă, ocolite nu pot fi în nici un caz. Până când cultura noastră, ştiinţa, forţele politice nu vor fi în stare să dea un răspuns clar şi răspicat la aceste întrebări grave şi dureroase, nici cultura nu va avea dreptul moral de a se numi cultură, nici ştiinţa nu va mai putea pretinde că este cu adevărat ştiinţă şi, cu atât mai mult, forţele politice nu vor avea acoperire morală de a se numi reprezentanţii acestui popor, aleşi să administreze viaţa alegătorilor săi.

Marea problemă însă, care domină peste toate celelalte, rămâne, firește, ființa umană. Ce este omul în definitiv? Pentru ce a venit el pe acest pământ și care este scopul existenței sale? S-a zis că suntem fiii Domnului, zidiți după chipul și asemănarea Sa. Apoi s-a zis că omul este regele naturii, cea mai desăvârșită ființă din câte există sub soare, unica înzestrată cu darul conștiinței proprii sale existențe. Человек это звучит гордо, vorba lui Alexei Maximovici. Apoi s-a bănuit că demult am fi coborât de pe copaci și în urma nesfârșitelor selecții naturale ne-am ridicat pe două picioare. După care ni s-a mai spus că nu suntem decât niște șurubașe ale unei enorme mașinării, dar ce produce mașina ceea și pentru cine produce, asta o știa numai Marele mecanic al acelei mașini.

În sfârșit, de la o vreme a început a se vorbi mai întâi în șoaptă, apoi tot mai pronunțat, că omul nu este decât o ramură greșită a naturii care, în cele din urmă, va duce la distrugerea vieții pe pământ și la posibila distrugere a însăși planetei pe nume Terra.

Mileniul trei, care a început abia acum câțiva ani, urmează să dea răspunsul definitiv la mult controversata și poate cea mai dureroasă întrebare din câte pot fi - **CE ESTE, ÎN DEFINITIV, OMUL?**